

Klagenemnda for krav om kompensasjon og billighetserstatning
for psykiske belastningsskader som følge av deltakelse i
internasjonale operasjoner

Unntatt off., jf. offl § 13.1 jf. fvl § 13.1

VEDTAK

Klagesak nr.: 18/2011

Klager: [REDACTED] ved etterlatte [REDACTED]

Klagers prosessfullmektig: Advokat Olav Stake

Klagen gjelder: Krav om ytterligere kompensasjon etter forskrift
2009-12-22 nr. 1768 om særskilt
kompensasjonsordning

Beslutningsdato: 14. mai 2012

I behandlingen har deltatt: Anne Stine Eger Mollestad
Eva Klepsland Drageset
Odd Helge Olsen
Trond Jørgensen

Konklusjon: Klagen tas til følge. Avdødes etterlatte har rett
på maksimal kompensasjon. Saksomkostninger
i anledning klagen dekkes i sin helhet.

1. Sammendrag av sakens faktiske sider

Klagen gjelder krav etter forskrift 2009-12-22 nr. 1768 om særskilt kompensasjonsordning for psykiske belastningsskader som følge av deltakelse i internasjonale operasjoner (kompensasjonsforskriften).

██████████, heretter omtalt som avdøde, deltok i FN-tjeneste i ██████████ i perioden ██████████ til ██████████. Etter FN-tjenesten jobbet han forskjellige steder, sist i deltidsstilling som miljøarbeider for psykisk funksjonshemmede frem til han sluttet 13. desember 1999. Etter dette gikk han på arbeidsledighetstrygd og sykepenger med yrkesrettet attføring. Fra 1. mars 2010 ble han tilkjent uførepensjon med en uføregrad på 100 % med full yrkesskadefordel. Han avgikk ved døden ██████████ 2012 på grunn av ██████████. Hans far er enarving i dødsboet, jf. kompensasjonsforskriften § 6 fjerde ledd og trer inn i kravet.

Avdøde fremsatte krav om erstatning for psykiske senskader etter FN-tjenesten i 2004. I den anledning innhentet FD spesialisterklæring fra psykiater Jon G. Reichelt ved Forsvarets Sanitet (FSAN) i samsvar med mandat fra FD. Da kompensasjonsordningen trådte i kraft ble saken overført til SPK.

Dr. Reichelt konkluderte med at avdøde ikke oppfyller kriteriene for PTSD, men satte følgende diagnoser: avhengighet og skadelig bruk av alkohol (ICD-10: F10.24), avhengighet og skadelig bruk av cannabis, alvorlig depressiv episode som ledd i tilbakevendende depressiv lidelse, agorafobi uten panikk lidelse og generalisert angstlidelse. Etter en samlet vurdering anslo dr. Reichelt at avdødes totale varige medisinske invaliditet utgjorde om lag 20 %, hvorav høyst 10 % var forårsaket av opplevelser under FN-tjenesten.

I 2011 ble avdøde tilkjent 50 % av full kompensasjon. Etter SPKs syn gir ikke det beskrevne sykdomsbildet holdepunkter for å hevde at de psykiske plagene alene er årsaken til hele den ervervsmessige uførheten på 100 %. SPK mener at de psykiske plagene som følge av FN-tjenesten har hatt innvirkning på uførheten og vurderer bidraget til å utgjøre 50 %.

I rettidig klage anførte avdøde at uførheten i sin helhet skyldtes de tjenesterrelaterede skader. I den forbindelse vises det til at NAV i sitt vedtak om uførepensjon har gitt avdøde 100 % yrkesskadefordeler. Videre vises det til klagebehandling i sak 2010/02194-3/FD I 4/SRO, der FD etter klage i vedtak av 2010 omgjorde vedtak av SPK, slik at avdøde fikk utbetalt etter 100 % ervervsmessig uførhet. Det anføres at situasjonen i avdødes sak er tilsvarende, og at hensynet til likebehandling tilsier at dødsboet må få utbetalt etter en ervervsuførhet på 100 %.

Avdødes advokat møtte for Klagenemnda og gjorde nærmere rede for sitt syn på saken. Han la vekt på at avdøde ikke var forberedt på at han skulle i krigen. Han var i militæret som kokk og trodde han skulle til ██████████ for å lage mat. Bare noen dager etter at han kom dit ble kjøkkenet bombet. Problemene i ██████████ taklet han med å drikke og han fortsatte med drikkingen da han kom tilbake til Norge. Han brukte alkohol som en form for selvmedisinering. Det forhold at avdøde hadde prøvd hasj, drukket alkohol og gjort et forsøk på å begå selvmord forut for tjenesten, ikke er tilstrekkelig til å hevde at han ville ha blitt arbeidsufør dersom FN-tjenesten tenkes bort. Advokaten viste videre til at nemnda tidligere har uttalt at det er staten som har bevisbyrden når det hevdes at andre forhold er årsak til uførheten enn tjenesten. I spesialisterklæringen uttaler dr. Reichelt at det er minst 50 % sannsynlig at avdøde ville ha utviklet alkoholproblemer, men han sier ikke hvor mye mer enn 50 % sikkert det er at avdøde ville blitt alkoholiker. Dette kan ikke alene være tilstrekkelig. Dr. Reichelt kommer frem til at avdøde ikke hadde inngangsinvaliditet, men en sårbarhet i forhold til alkohol. Advokaten mener sårbarheten manifesterte seg etter tjenesten.

2. Klagenemndas vurdering

Klagenemnda legger til grunn at avdøde hadde varig psykisk belastningsskade som følge av internasjonal tjenestegjøring, og var 100 % ervervsmessig ufør frem til sin død. Det sentrale spørsmålet i saken er om hele uførheten kan tilbakeføres til tjenesterelaterte psykiske belastningsskader.

De nærmere krav til årsakssammenheng utledes av den alminnelige erstatningsrett. Erstatningsretten bygger på betingelseslæren. Etter betingelseslæren vil den psykiske belastningsskaden være årsak til hele avdødes ervervsuførhet dersom den har vært en nødvendig og tilstrekkelig betingelse for uførhetens inntreden. Det er avdøde som bærer bevisbyrden for at det foreligger en slik nødvendig og tilstrekkelig årsakssammenheng. Kravene til bevis for å konstatere årsakssammenheng er lempeligere etter kompensasjonsordningen, jf. Forsvarets tolkningsnotat av 27. november 2010.

Det leder ikke til noen begrensning i erstatningsansvaret om skadelidte var særlig sårbar, slik at konsekvensene av den psykiske belastningen derfor er mer omfattende for skadelidte enn for de fleste andre. Dersom skadelidte har en særlig mottakelighet som må anses som den helt overveiende årsak til utviklingen av skaden eller sykdommen, kan sårbarheten tillegges vekt. Hovedregelen er dog etter alminnelig erstatningsrett at skadelidte har krav på full erstatning selv om skaden delvis skyldes at skadelidte har vært særlig mottakelig. Skadevolder må ta skadelidte som han er. Skadevolder må altså yte full erstatning, der skaden er utløst av ansvarshendelsen, også der skaden blir mer omfattende enn for en normalt motstandsdyktig person. Dersom sårbarheten har realisert seg i en medisinsk invaliditet som forelå forut for den skadevoldende begivenhet, eller disposisjonen for utvikling av sykdom eller skade har vært en vesentlig og aktivt virkende årsaksfaktor ved utviklingen av den aktuelle skade, skal den dog hensyntas.

Den sakkyndige, dr. Reichelt, fremholder i sin erklæring at avdøde har en sterkt biologisk og sosialt arvelig disposisjon for alkohol- og rusproblemer og avhengighet, i det det er en massiv opphopning av alkoholproblemer i hans nærmeste familie. Dr. Reichelt mener disposisjonen for «problemløsning med alkohol» og disposisjonen for alkoholmisbruk slår ut ved at avdøde straks etter granatnedslagene begynte å drikke jevnt, og gjorde dette gjennom kontingentene og etter hjemkomst.

Slik nemnda forstår dette har den ervervsmessige uførheten sin årsak i en rask utvikling av rusmisbruk i etterkant av tjenesten, hvilket igjen ble utløst av de psykiske påkjenninger klager opplevde under tjenesten og umiddelbart etter hjemkomst, men som avdøde allerede var disponert for gjennom sosial og arvelig sårbarhet for rusmisbruk.

Dette reiser spørsmål ved om avdøde ville ha utviklet samme rusmisbruk også om FN-tjenesten tenkes borte.

Det alminnelige utgangspunkt er at man ser bort fra det bidrag i skadeforløpet som avdødes tidligere helsetilstand selv representerer. Unntak gjøres for så vidt lidelsen uansett ville ha utviklet seg. I juridisk teori er det blant annet hevdet at «[h]vis det er en latent egenskap som likevel ville øket i omfang, men som på grunn av skaden utvikler seg raskere, blir skadevolderen bare ansvarlig for den utvikling hans skade er årsak til», jf. Lødrup; Lærebok i erstatningsrett 6. utg. s. 344.

Dr. Reichelt konkluderer med at den vesentligste årsak til avdødes psykiske plager er hans misbruk/avhengighet av rusmidler, og at det er over 50 % sannsynlig at han ville utviklet slik avhengighet uansett. Med henvisning til den rettspsykiatriske rettserklæringen legger SPK til grunn at utviklingen av de psykiske plagene har et komplisert årsaksforhold der FN-tjenesten kun utgjør en del, mens rusmisbruket er den vesentlige årsak.

Bevisbyrden for at avdøde uansett ville ha blitt helt eller delvis varig ervervsmessig ufør, påhviler staten. Det vises i den sammenheng til Rt. 1999 s. 1473. Etter nemndas vurdering er det ikke tilstrekkelig grunnlag for å tillegge avdødes sosiale og arvelige disposisjon for rusmisbruk betydning, selv om det var en særlig sårbarhetsfaktor hos ham. Avdøde hadde eksperimentert med alkohol og hasj før tjenesten, men avdøde hadde ikke utviklet et misbruk som medførte en inngangsinvaliditet før tjenesten. Avdødes sårbarhet for alkohol- og rusmisbruk manifesterte seg etter FN-tjenesten. Etter nemndas syn etablerer ikke avdødes eksperimentering med alkohol i ungdomstiden og alkoholproblemer i hans familie tilstrekkelig sannsynlighetsovervekt for en uansett utvikling. Sannsynligheten kan nok anses å være stor for at det ville skje en viss utvikling uansett, men det er svært vanskelig å mene noe om hvor stor denne utviklingen i så fall ville ha blitt, hvordan dette ville materialisert seg i form av ervervsmessig uførhet og eventuelt når. Det blir et rent hypotetisk spørsmål om en fremtidig utvikling, idet avdøde på skadetidspunktet ikke hadde utviklet noe misbruk. Med bakgrunn i at avdøde ikke hadde en inngangsinvaliditet, hadde fungert tilfredsstillende forut for tjeneste, men falt fullstendig ut etter tjenesten, fremstår tjenesten som den vesentlige bidragsyter til hans uførhet. Siden SPK har tvilsrisikoen for alternative og hypotetiske hendelsesforløp, må den tvil som foreligger med hensyn til utvikling av rusmisbruk uansett, gå utover SPK. Det vises for så vidt til Rt. 2000 s 1614.

Det vises videre til Forsvarsdepartementets avgjørelse i sak 2010/02194-3/FD I 4/SRO og de vurderinger som der er gjort. SPK har anført at likebehandling ikke kan gå på bekostning av den medisinske og juridiske vurderingen som skal foretas i den enkelte sak. Nemnda deler SPKs syn med hensyn til at hver sak skal vurderes konkret. Når nemnda likevel er kommet til samme resultat som i FDs sak, baserer det seg på at det etter nemndas syn nettopp er de medisinske og juridiske vurderinger som ble lagt til grunn i FD-vedtaket fullt ut er forenlig med tilsvarende resultat i herværende sak. Det fremheves i den anledning særlig at avdødes rusbruk forut for tjeneste ikke hadde hatt noen innvirkning på hans ervervsevne eller funksjonsnivå, men at det etter tjeneste ikke lyktes ham å komme tilbake i en studie- eller arbeidssituasjon. Det fremheves videre at det nettopp var de massive påkjenninger under tjeneste som utløste rusmisbruket.

For nemnda er det videre av sentral betydning at den massive sårbarheten som har realisert seg gjennom psykiske belastninger under tjeneste, er beskyttet gjennom en særskilt kompensasjonsordning med lempeligere krav til bevis. Det vises til Rt. 2000 s 1614, hvor nettopp det faktum at lovgiver har valgt en standardisert erstatningsløsning er styrende for resultatet. Fra dommen siteres fra side 1632:

”Regler om standardisert erstatning for tap i fremtidig erverv (...) har imidlertid til formål å effektivisere erstatningsoppjøret og å unngå tvil og uenighet om skadelidtes forventede utvikling dersom yrkesskaden ikke hadde inntruffet. Spørsmålet om hvor lenge skadelidte ville vært i arbeid uten yrkesskaden, antar jeg nettopp er en problemstilling som man har villet unngå tvil og uenighet om. Dersom det i alminnelighet skulle legges opp til bevisførsel om denne problemstilling, ville derfor ordningen med standardisert erstatningsutmåling som er etablert, i realiteten bli satt til side på et viktig punkt. Jeg tar ikke stilling til i hvilken utstrekning dette synspunktet kan anvendes uten reserverasjoner. Det er mulig at det kan foreligge spesielle tilfeller hvor man vil komme til at reglene

om standardisert erstatning ikke kan anvendes. Jeg antar at det kan reises spørsmål om dette vil være situasjonen når det allerede da skaden inntreffer, er på det rene at skadelidte om kort tid ville gå ut av arbeidslivet.”

Sett i lys av de politiske beveggrunner for innføring av kompensasjonsordningen sammenholdt med det faktum at det er en standardisert erstatningsordning med begrensede krav til dokumentasjon og uttalt lempeligere krav til bevis, er det etter nemndas vurdering grunn til å konkludere med at det ikke er holdepunkter for å legge til grunn som bevist at skadelidte etter en tid uansett ville ha blitt helt eller delvis ervervsufør som følge av rusmisbruk.

Med bakgrunn i de belastninger avdøde ble påført under tjeneste og de konsekvenser det fikk for ham oppfyller avdøde kravene etter § 3.

Klagen tas etter dette til følge og avdødes etterlatte er berettiget til full kompensasjon. Det legges til grunn at avdøde ble påført en varig psykisk belastningsskade som følge av tjenestegjøring i en internasjonal operasjon, og at denne har vært en nødvendig og tilstrekkelig betingelse for at han ble 100 % varig ervervsmessig ufør. Konsekvensen av dette er at avdødes etterlatte har krav på full kompensasjon etter forskriftens § 4, jf § 6. Det er allerede utbetalt kompensasjon for en varig ervervsmessig uførhetsgrad på 50 %. Avdødes etterlatte tilkommer ytterligere 50 % av maksimal erstatning, beregnet med grunnlag i grunnbeløpet på oppgjørstidspunktet.

Det er fremsatt krav om dekning av utgifter til juridisk bistand for klageomgangen stort kr 22.500,00 inkl. mva. Kravet gjelder en tidsbruk på 10 timer. I tillegg er det fremsatt krav om dekning av reiseutgifter kr 600. I henhold til forskrift av 24. juni 2011 om klagenemnda § 11, dekkes rimelige og nødvendige utgifter til juridisk bistand i anledning saken. Klagenemnda har ingen merknader til kravet.

3. Konklusjon

Klagen tas til følge i det avdødes etterlatte har krav på maksimal ytelse etter kompensasjonsforskriften. Avdødes etterlatte tilkommer ytterligere 50 % av maksimal erstatning, beregnet med grunnlag i grunnbeløpet på oppgjørstidspunktet. Pr i dag utgjør grunnbeløpet kr 79.216. Grunnbeløpet reguleres hvert år pr 1. mai. Årets grunnbeløp er foreløpig ikke kjent. Da oppgjør finner sted etter 1. mai, innebærer det at SPK utbetaler kompensasjon etter gammelt grunnbeløp nå tilsvarende 50 % av 35 G, og gjennomfører et etteroppgjør basert på differansen mellom gammelt og nytt grunnbeløp, så snart det nye grunnbeløpet er klart, jf kompensasjonsforskriften § 4 andre ledd.

Vedrørende saksomkostninger utbetaler SPK kr 22.500,00 inkl. mva for kostnader ved juridisk bistand i anledning saken og klagen. I tillegg utbetaler SPK reiseutgifter på kr 600.

Vedtaket er enstemmig.

Oslo, 6. juni 2012

Anne Stine Eger Mollestad
Klagenemndas leder